

БІБЛІОТЕКИ ДЛЯ ДІТЕЙ
КІРОВОГРАДСЬКОЇ
ОБЛАСТИ.
РЕАЛІЇ 2022 РОКУ

КІРОВОГРАДСЬКА ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ
ІМ. Т. Г. ШЕВЧЕНКА
НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ВІДДІЛ

Бібліотеки для дітей Кіровоградщини.
Реалії 2022 року

статистично-аналітичний огляд

Кропивницький – 2023

УДК 02(477.65)

Б 89

Бібліотеки для дітей Кіровоградщини. Реалії 2022 року: статистично-аналітичний огляд / Кіровоград. обл. б-ка для дітей ім.Т. Г. Шевченка; науково-метод. від.; уклад., комп'ют. верстка Н. Расторгуєва; відп. за вип. Т. Манжула. – Кропивницький, 2023. – 28 с.

У виданні подається інформація про бібліотеки для дітей в умовах воєнного стану: мережу та кадровий склад; статистичні показники; матеріально-технічну базу; стан бібліотечних фондів; фінансування; проєктну діяльність та ін. Висвітлюються значимі соціокультурні заходи, спрямовані на залучення дітей до бібліотеки, читання, проведення змістовного дозвілля. Видання адресоване фахівцям у галузі бібліотечної справи.

© Кіровоградська обласна бібліотека для дітей ім. Т.Г. Шевченка

2022 рік став початком нового літопису бібліотек воєнного часу. На певний період заклади були вимушені припинити чи обмежити бібліотечне обслуговування офлайн та переорієнтуватися на роботу в інтернет-просторі. Виклики часу згуртували, а досвід комунікацій із користувачами у період пандемії COVID-19 допомогли вибудувати діяльність у нових умовах.

Бібліотеки сьогодні – це і міцний інформаційний тил, і освітній фронт спілкування із зовнішніми аудиторіями; консультативні центри для вимушено переміщених осіб; загальнодоступні, безпечні громадські простори підтримки, де лікують книгами і мистецтвом; волонтерські проєкти і благодійна діяльність.

На початок 2023 року у **49 територіальних громадах області** функціонувало *537 публічних бібліотек* (обласні, селищні, міські, сільські). Згідно отриманих статистичних звітів за 2022 рік, бібліотеки надавали послуги різним категоріям користувачів, зокрема, і дітям.

Кількість користувачів-дітей мережі публічних бібліотек – 92,9 тис. осіб; *відвідування* – 857,5 тис.; *видача документів* – 1697,34 прим., з яких 89,5% – українською мовою. Інтенсивність відвідуваності (середнє відвідування) – 9,2; інтенсивність використання фондів (читаність) – 18,3.

«*Дитячий фонд*» публічних бібліотек на 1.01.2023 р. нараховував 1427,82 тис. прим., з яких 60,3% - документи українською мовою. *Надійшло* – 10,3 тис. прим., що складає 0,1 книгу на користувача. Коефіцієнт оновлення фонду – 0,7% (за міжнародними нормами коефіцієнт оновлення має становити 10%). *Вибуло* – 74,7 тис. прим. документів, що переважає надходження у 7 разів. Забезпеченість документами на 1 користувача 15,4. Ступінь використання фонду користувачами (обертаність) – 1,2.

У мережі публічних бібліотек області виокремлюються *спеціалізовані бібліотеки для дітей*. Станом на 1.01.2023 р. **мережа спеціалізованих бібліотек для дітей** нараховує **28 закладів**: Кіровоградська обласна бібліотека для дітей ім. Т.Г. Шевченка і 27 бібліотек для дітей, що на рівні 2021 року.

Залишається у базовій мережі закладів культури КЗ «Помічнлянська міська дитяча бібліотека», яка на сьогодні є дитячим відділом КЗ «Центральна бібліотека» виконавчого комітету Помічнлянської міської ради (Рішення 4 сесії 8 скликання від 4.03.2021 р. №140 Помічнлянської міської ради «Про реорганізацію КЗ «Помічнлянська міська дитяча бібліотека» шляхом приєднання до КЗ «Центральна бібліотека» виконавчого комітету Помічнлянської міської ради»). Проте, відсутнє погодження на її реорганізацію від МКІП.

Подальший аналіз діяльності спеціалізованих бібліотек для дітей базується на статистичних даних за 2022 рік без урахування даних Кіровоградської обласної бібліотеки для дітей ім. Т. Г. Шевченка (див. окремі звіти: форма № 6-НК, ЕСМаР) та Помічнлянської МБД.

У залежності від адміністративно-територіального розташування у числі 26 *бібліотек для дітей*: 7 селищних, 16 міських, 3 сільських. Рішенням 16 сесії 8 скликання Новомиргородської міської ради від 18 лютого 2022 року № 493 «Про зміну назви комунальних закладів» було змінено назву Новомиргородської районної бібліотеки для дітей на Комунальний заклад «Міська дитяча бібліотека» Новомиргородської міської ради.

Із загальної кількості бібліотек для дітей, 19 є філіями публічних бібліотек для дорослих; 5 – мають статус юридичної особи. Припинили статус юридичних осіб бібліотеки для дітей м. Долинська, смт Новоархангельськ, Побузьке, с. Рівне.

8 бібліотек для дітей, як і до адміністративно-територіальної реформи, входять до складу ЦБС міст Кропивницький, Олександрія, Світловодськ.

Різною була ситуація у **сфері зайнятості бібліотечних фахівців** у 2022 р. На початок 2023 року у бібліотеках для дітей працювало *79 фахівців. У режимі повної робочої зайнятості – 75 осіб; неповний робочий день – 4* (бібліотекарі Гайворонської бібліотеки для дітей філії №1 та філії «Витязівська сільська бібліотека для дітей» КЗ «Публічна бібліотека» Кетрисанівської сільської ради).

Прийшли нові кадри у бібліотеки для дітей смт Побузьке, Петрове, Олександрівка. У 2022 р. вакансія бібліотекаря була в Новомиргородській МБД.

Протягом року 39,2% бібліотекарів перебували у простої чи відпустках за власний рахунок на різні терміни.

За *освітою*: 48 працівників мали повну вищу, у т.ч. 32 – бібліотечну, 30 – базову вищу, у т. ч. 26 – бібліотечну, 1 – загальну середню. Фахівці з бібліотечною освітою склали 73,4% від загальної кількості працюючих, що на 4,1% менше за 2021 р.

За *стажем роботи*: до 3-х років – 5 осіб, 3-9 р. – 7, 10-20 р. – 17 і понад 20 років – 50 осіб.

Належність бібліотек до *груп за оплатою праці* розподілилися наступним чином: 7 – до 3-ої групи, 12 – до 4-ої, 7 – поза групою.

В умовах воєнного стану, бібліотеки намагалися бути ближче до кожного користувача; продовжили переорієнтацію діяльності закладів щодо організації важливих бібліотечних процесів, удосконалення сфери надання послуг користувачам, поєднання проведення заходів, як в реальному часі, так і в віртуальному просторі.

Оцінкою роботи бібліотек для дітей є показники їх соціальної ефективності.

Користувачі. Протягом 2022 року спеціалізованими бібліотеками для дітей *обслужено 36,9 тис. дітей різного віку та організаторів дитячого читання. Кількість користувачів, згідно єдиної реєстраційної картотеки – 23,2 тис. осіб, у т.ч. діти до 15 років включно склали 85,8%; понад 15 років і старше – 14,2%. Слід*

відзначити зростання показника «користувачі за ЄРК», які склали 62,9% від загальної кількості обслужених. Це на 1,1% більше порівняно з 2021 р.

Позитивно, що попри складний звітний рік до дитячих бібліотек записалися **4,1 тис. нових читачів**, на 200 більше 2021 р.

Не залишилися поза увагою *діти сімей, що переїхали на Кіровоградщину з територій окупованих чи бойових дій*. Відвідувачами бібліотек були **969** дітей різного віку.

Постійно в полі зору і *діти з вадами фізичного розвитку* – **629** осіб є користувачами бібліотечних закладів. На 176 дітей більше 2021 р. У цьому контексті слід відзначити роботу ЦМБД та філії №3 для дітей Олександрійської міської ЦБС, бібліотек – філій №12 для дітей МЦБС м. Кропивницького та № 8 для дітей КЗ «Світловодська ЦМБС», КУ «Петрівська бібліотека для дітей».

Документовидача склала **699,8** тис. прим. Помітний попит користувачів на книги і періодику *українською мовою* – **90,7%** від загальної видачі, що на 7,2% більше, аніж у 2021 році.

Більшість абонентів читають *книги* – **83,1%**; *періодику* – **16,9%**. *Кількість виданих друкованих видань на 1 користувача (читаність)* – 19,0.

Відвідали за рік бібліотеки **477,9** тис. осіб (виконання до річного плану – 136,0%). Аналізуючи відвідування, спостерігаємо динаміку росту *відвідувань сайтів* бібліотек для дітей – **138,4** тис., що на 15,7 тис. більше порівняно з 2021 роком. І це без урахування переглядів бібліотечних блогів, сторінок у соціальних мережах. У тренді, попри все, *відвідування масових заходів* – 38,5 тис. учасників (на 4,7 тис. більше за 2021 р.) та *відвідування інтернет-класів* – 33,0 тис. *Середній показник відвідувань* становить 12,1.

Проте, з огляду на воєнний стан, заплановані, згідно норм навантаження та зорієнтовані на мирний час, основні показники бібліотеками для дітей виконані не повністю: «користувачі» – на 98,2%, «видача документів» – на 95,7%.

Документний фонд спеціалізованих бібліотек для дітей.

Актуальними викликами в роботі з фондами були, як і раніше, відсутність фінансування на місцях для придбання друкованої продукції до бібліотек, а також нові – в умовах збройної агресії російської федерації проти України вилучення з відкритого доступу в усіх бібліотеках книг згідно «Рекомендацій Міністерства культури та інформаційної політики України щодо актуалізації бібліотечних фондів».

У 2022 р. до бібліотек для дітей надійшло **4,6** тис. прим. документів (менше на 1,4 тис., аніж у 2021 році). Серед отриманих друкованих видань: **81,5%** – книги і **18,5%** – періодика. **95,5%** надходжень – документи українською мовою, що на 5,5% більше за 2021 р. Джерела надходження документів:

- за Програмою поповнення фондів публічних бібліотек та обласною програмою через ОФ ОУНБ ім. Д. Чижевського – **52%**;
- через Укрпошту, видавництва – **18,8%**;
- замість втрачених та за наслідками переобліків – **11,9%**;
- отримані в дарунок – **17,3%**.

Розподіл надходжень до бібліотек для дітей нерівномірний: 46,1% мали менше 100 прим. документів, 15,5% - до 200, 11,5% - залишилися без надходжень. Лише 26,9% отримали від 200 до 700 прим.: КУ «Бібліотека для дітей» Петрівської селищної ради, ЦМБД Олександрійської МЦБС, КЗ «Олександрівська бібліотека для дітей», КЗ «Бібліотека для дітей» Голованівської селищної ради, ДФ Новоукраїнської ЦБ, філія «Дитяча бібліотека» КЗ «Публічна бібліотека» Кетрисанівської сільської ради, Устинівська дитяча бібліотека.

Періодичні видання – одне із джерел задоволення інформаційних потреб користувачів. Передплату – 160 при. – мали **69,2%** бібліотек для дітей. У середньому – 8,9 прим. на 1 бібліотеку. **30,8%** закладів періодику не отримували, що на 16% більше за 2021 р.

Чималі надходження отримали бібліотеки завдяки акціям «Подаруй бібліотеці книгу», до Дня дарування книг. Скажімо, для

дитячої філії Новоукраїнської центральної бібліотеки став знаковим подарунок підбірки з 15 книг красназавчої, літературознавчої, художньої, педагогічної та історичної літератури від переселенця з Донеччини. А КЗ «Бібліотека для дітей» Голованівської селищної ради під час акції до Міжнародного дня дарування книг отримала від читачів 14 книг.

Нагальною залишається робота з актуалізації бібліотечних фондів. Наразі з фондів бібліотек для дітей *вилучено та списано 39,6* тис. прим. Із загальної маси – 66,1% це книги російською мовою. Серед причин вибуття: 83,8% – за зношеністю, 14,9% – морально застарілі, 0,7% – втрачені користувачами, 0,6% – за переобліками. І цей процес невинно триває.

Таким чином, *документний фонд бібліотек для дітей*, на початок 2023 року, нараховував **408,7** тис. прим. документів. За мовною ознакою *пріоритет за українськомовними документами – 64,9%*, що на 2% більше за 2021 р.

Для видового складу фондів характерним є перевага друкованих видань – **99,8%**, матеріалів на нетрадиційних носіях – **0,2%**.

Відносні показники: *обертаність фонду – 1,7; забезпеченість документами на одного користувача – 11,1. Коефіцієнт оновлення фонду – 1,1%*, що на 0,2% менше 2021 року.

Бібліотеки для дітей, як сучасні інформаційні заклади, не можна уявити без **комп'ютерів і копіювально-розмножувальної техніки**. На 1.01.2023 року дитячі бібліотеки мали: **94** комп'ютери, **63** одиниці копіювально-розмножувальної техніки, **43** одиниці мультимедійного обладнання. У 2022 р. 3 бібліотеки отримали ноутбуки (Гайворонська, Долинська міські бібліотеки для дітей філії та Олександрійська ЦМДБ). Але говорячи про комп'ютеризацію дитячих бібліотек слід зазначити, що **26,9%** закладів мають лише **1 комп'ютер**. У Рівнянській СБД технічні засоби відсутні.

Засоби зв'язку: 25 бібліотек для дітей мають електронну пошту, 6 – стаціонарний телефонний зв'язок, 1 – факс. Доступом до мережі Інтернет забезпечені 24 бібліотеки для дітей.

Матеріальна база закладів. В окремих бібліотеках відбулися поточні ремонти, заміна дверей, ремонт бібліотечних укриттів тощо.

КЗ «Бібліотека для дітей» Голованівської селищної ради із приміщення площею 150,44 м. кв. переведено у приміщення центру культури та дозвілля, кімнату, площею 32 м. кв. Приміщення бібліотеки передано в оренду відповідно до рішення 16 сесії 8 скликання Голованівської селищної ради «Про затвердження в новій редакції переліку другого типу об'єктів комунального майна Голованівської селищної ради для передачі майна в оренду без проведення аукціону» від 31 січня 2022 року №74.

Дитячі бібліотеки, по-можливості, надавали **додаткові платні послуги**. Напрацювання від платних послуг – **52,4** тис. грн., що у порівнянні з попереднім роком менше на 10,7 тис. грн. План виконано на 95%. Кошти використано на придбання книг, передплату періодики, поліпшення матеріально-технічної бази. Вагомі надходження від платних послуг отримали бібліотеки для дітей міст Олександрії, Кропивницького, Гайворона, селищ Петрове, Новгородка.

Також для розвитку і створення привабливості закладів бібліотеками для дітей *залучено 319,3 тис. грн. спонсорських і благодійних внесків.*

Вивчення потреб користувачів – запорука запровадження якісних бібліотечних послуг. З цією метою бібліотеками для дітей проведено 90 *досліджень*, 154 *аналізи читань*, якими охоплено 3,3 тис. учнів 1-9 класів, організаторів дитячого читання.

Також бібліотеки – учасники *всеукраїнських досліджень*, методичне забезпечення проведення яких в регіоні здійснювала Кіровоградська обласна бібліотека для дітей ім. Т.Г. Шевченка. У 2022 році долучилися до *двох всеукраїнських онлайн досліджень* на

гугл-платформі НБУ для дітей: *моніторингу* «Незадоволений читацький попит на вітчизняні україномовні книжкові видання для дітей та юнацтва в спеціалізованих бібліотеках України для дітей»; *соціологічного* – «Сучасний стан краєзнавчої діяльності бібліотек України для дітей». Безпосередньо Кіровоградська ОДБ ім. Т.Г. Шевченка стала респондентом *опитування* «Публічні бібліотеки в умовах російської збройної агресії» від НБУ ім. Я. Мудрого, що проводилося протягом року на запит МКПІ про кадровий склад бібліотек.

Видавнича діяльність є важливою функцією бібліотек для дітей. Упродовж 2022 року розроблено **830** назв матеріалів. Акцент зроблено на *створення електронних продуктів* (відеороликів, електронних презентацій), які представлені на бібліотечних сайтах, блогах, сторінках у фейсбук, ютуб, інстаграм та доступні для віддалених користувачів. Вони склали **72,2%** від загального числа видань, що на 9,9% більше 2021 р. Слід відзначити в цьому плані Гайворонську бібліотеку для дітей філію №1, бібліотеку для дітей філію КЗ «ПБ» Новгородківської селищної ради, Олександрійську ЦМБД, ЦМБД і філії №№19, 21 для дітей МЦБС м. Кропивницького, бібліотеку для дітей – філію КЗ «ЦПБ Долинської міської ради», КЗ «Олександрівська бібліотека для дітей», КУ «Петрівська бібліотека для дітей», дитячу філію Новоукраїнської ЦБ, Устинівську бібліотеку для дітей. Серед друкованих матеріалів були популярні малі форми: буклети, пам'ятки, закладки тощо.

Сучасна бібліотека, яка має доступ до інтернету, є активним постачальником **інформаційних ресурсів через сайти, блоги, соцмережі** для користувачів. *Сайти* ведуть **7** бібліотек для дітей. З технічних причин припинили роботу сайти бібліотек для дітей міст Долинська, Новоукраїнки, смт Олександрівки, Петрове, але їхня діяльність представлена на інших е-ресурсах. На сторінках сайтів публікувалися інформації, фото та відеоматеріали. За отриманими даними, відвідування сайтів бібліотек для дітей збільшилося на

15,7 тис. і склали 138,4 тис. До послуг віддалених користувачів і **11 блогів**, на яких розміщуються пости, зображення, відео, створені бібліотекарями. Детальніше про інтернет-ресурси бібліотек для дітей за посиланням http://librarychl.kr.ua/pro_bib/adres_dec_bib.php

Для розміщення оперативної інформації активізувалася діяльність у *соцмережах* «Facebook», «Youtube», «Instagram». Ці сервіси дають змогу легко створювати, змінювати і публікувати контент будь-якого роду (текст, відео, аудіо). На сторінках у мережі «Фейсбук» опубліковано близько 4 тис. записів, більше 600 відео.

Скористалися бібліотеки для дітей і можливостями *друкованих та електронних ЗМІ, місцевих радіо і TV*, де опубліковано **334** інформації.

Підвищення кваліфікації працівників бібліотек різних рівнів з питань організації обслуговування дітей відбувалося у змішаних форматах. Серед найпоширеніших заходів із удосконалення професійної діяльності бібліотекарів на місцях: семінари, вебінари, тренінги, школи, воркшоп тощо. Усього, за звітний рік, бібліотекарі взяли участь у **182** навчаннях.

Кіровоградська обласна бібліотека для дітей ім. Т. Г. Шевченка провела ряд заходів для бібліотекарів області. Для прикладу, проведено **3 стажування** офлайн для новопризначених керівників: КЗ «Олександрівська бібліотека для дітей», КУ «Петрівська бібліотека для дітей», дитячого відділу КЗ «Центральна бібліотека» Помічнянської міської ради.

За організаційно-методичної підтримки Кіровоградської ОДБ ім. Т.Г Шевченка в області відбулася *перша Всеукраїнська онлайн-школа* «Бібліотеки. Діти. Громади» від НБУ для дітей. Її слухачами стали фахівці міст, селищ, сіл територіальних громад Кіровоградської області. Із-за великої онлайн аудиторії навчання проводилося двічі. За підсумками, усі слухачі отримали Сертифікати. Завдяки оприлюдненій на сторінці НМВ у фейсбук інформації, бібліотекарі області долучили до актуальної онлайн

тематичної розмови «Російська література в публічних бібліотеках України. Давайте поговоримо!» від УБА.

Підспірям для фахівців області в роботі з дітьми є публікації на блозі «ФАХОВИЙ MESSAGE»; дописи в рубриці «У скарбничку бібліотекаря» на сторінці НМБ у фейсбук. Зокрема, на фейсбук публікувалися актуальні, з професійної точки зору, пости: про відеоредактор OpenShot Video Editor; анонси виходу книг і журналів, зокрема, першого номеру журналу соціальних мальовиписів Inker; доступні кінофільми онлайн офіційно від АУП, які допоможуть збагатити бібліотечні фільмотеки; про платформу «Книги, що говорять»; дидактичний матеріал, підготовлений для читання творів сучасних українських авторів в рамках проєкту «Валізка з книжками» від Goethe-Institut Ukraine тощо.

Кіровоградська ОДБ ім. Т.Г Шевченка і бібліотеки області є партнерами у реалізації **обласних і всеукраїнських заходів**.

З метою забезпечення змістовного культурного дозвілля та розвитку дітей влітку в області, бібліотеки активно долучилися до акції «*Літо-2022: разом до Перемоги!*», ініційованої ДКТ Кіровоградської ОВА. Допомогли в цьому бібліотекарям і «Рекомендації щодо організації та проведення культурно-мистецьких та інформаційно-просвітницьких заходів для дітей влітку 2022 року», розроблені Кіровоградською ОДБ ім. Т.Г. Шевченка. Про заходи з дітьми влітку бібліотекарі розповідали на власних інтернет-ресурсах. Детальніше – у виданні «Тилова територія... Перезавантаження дитячих бібліотек Кіровоградщини: огляд досвіду роботи» із серії «Професійні здобутки дитячих бібліотек області»
<http://librarychl.kr.ua/Files/tylova-terytoria-2022.pdf>

Разом з бібліотеками громад області реалізували 8 *всеукраїнських заходів*. Лише на обласні тури конкурсів надійшли 401 творчі роботи. *Переможці обласних турів* всеукраїнських конкурсів – 54 юних автори, були нагороджені грамотами, дипломами, книжковими подарунками від Кіровоградської ОДБ ім. Т.Г. Шевченка. Окрім того, серед *переможців всеукраїнських*

конкурсів – 13 представників Кіровоградщини, а роботи ще 13 відзначені серед кращих. Дещо з історії проведеного.

Всеукраїнський конкурс плакатів «Майбутнє планети у наших руках!» був приурочений до відзначення Всесвітнього Дня Землі у рамках Року збереження природи та живого миру в Україні. Зважаючи на перерваний запланований перебіг, на обласний тур конкурсу надійшло 81 роботи. 11 малюнків представляли область на підсумковому Всеукраїнському турі конкурсу (м. Київ). На всеукраїнському турі конкурсу, II місце у віковій категорії читачів-учнів 6-11 класів посіла *Слободенюк Анна* (с. Маловодяне). До того ж, **6** фото плакатів наших земляків, серед 100 кращих робіт юних авторів із різних областей України, увійшли до «Альману творчих робіт за результатами Всеукраїнського конкурсу плакатів «Майбутнє планети у наших руках», що підготувала Національна бібліотека України для дітей.

Всеукраїнський онлайн-конкурс із правового просвітництва «Конституція для всіх: і великих, і малих». Від Кіровоградської області (за згодою батьків) учасниками стали 27 дітей із 6 територіальних громад, які представили 28 відеороликів. Серед бібліотек, які активно долучилися до організації і проведення конкурсу слід відзначити бібліотеки Кетрисанівської територіальної громади. На прохання НБУ для дітей фахівці Кіровоградської ОДБ ім. Т.Г. Шевченка приєдналися до відбору кращих та переглянули більше 900 відеороликів, створених дітьми з багатьох областей України та завантажених на платформу організаторів конкурсу. За результатами перегляду уклали «Список учасників – претендентів на перемогу у Всеукраїнському онлайн-конкурсі...» куди увійшли 27 відеозаписів, у т. ч. і юних кіровоградців. У підсумку, Головним журі конкурсу, у номінації «*Вибір журі*», відзначені: *Лазарева Ольга* (7 років, с. Василівка), *Пітель Єлизавета* (с. Новоігорівка) – *Гран-прі*; *Щекотова Єлизавета* (9 років, м. Олександрія) – у числі *переможців*. *Лауреатами* конкурсу стали: *Блик Михайло* (8 років, м. Олександрія), *Васільєва Марія* (8 років, с. Веселівка), *Інатова Поліна* (11 років, с. Новоградівка), *Мосіна Варвара* (7 років,

с. Благодатне), *Шинкарьов Євген* (9 років, с. Новоградівка). У номінації «*Вибір глядачів*», серед переможців, *Лазарева Ольга* (7 років, с. Василівка) за сумарною кількістю вподобань, коментарів та перепостів на Фейсбуку та ютуб-каналі конкурсу. Усім конкурсантам від його організаторів – Національної бібліотеки України для дітей та ГО «Асоціація розвитку суддівського самоврядування України» вручені сертифікати учасника конкурсу та примірник книги «Конституція для всіх: і великих, і малих», а переможцям – спеціальні дипломи, книга та футболки з символікою конкурсу.

Всеукраїнський конкурс «Лідер читання» – 2022» приурочений до відзначення 300-річчя від дня народження Григорія Сковороди. До *обласного туру конкурсу* долучилися близько 140 активних читачів бібліотек для дітей – учнів 5-9 класів із 14 територіальних громад. 16 кращих представляли свої території та змагалися за звання «Лідера читання» області. Переміг *Биков Тимур*, активний читач КУ «Петрівська бібліотека для дітей», нагородою якому стала участь в онлайн-вечірці Лідерів читання, підготовленій Черкаською ОДБ та НБУ для дітей. Усі лідери з 12 областей України долучилися до різноманітних онлайн-заходів, отримали дипломи і подарунки.

Всеукраїнський дитячий літературний конкурс «Творчі канікули - 2022». На обласний тур конкурсу подано 60 творчих робіт від авторів із 15 сільських, селищних, міських територіальних громад. 13 творів представляли область на завершальному всеукраїнському турі конкурсу. У числі переможців всеукраїнського туру – *Носова Діана* (сmt Петрове), у номінації «Моя Україна. З вірою у Перемогу!», вікова категорія 14-18 років. Окрім того, за рекомендацією Головного журі, окремі роботи учасників другого туру увійшли до збірника «Творчі канікули – 2022», зокрема, і 8 робіт дітей із Кіровоградщини. Усі діти, твори яких потрапили до збірника, отримали його примірник.

Міжнародний конкурс дитячої листівки «Дітям світу – сонце й мир!» приурочений до Всесвітнього дня дитини. На обласний тур представлено 93 індивідуальних роботи. На

завершальному турі конкурсу Кіровоградщину представляли малюнки 14 юних авторів. За листівку «Я оберігатиму твоє сонце» *Софія Бірка* (сміт Устинівка) посіла III місце у віковій категорії 9-11 класи. Окрім того, Журі конкурсу, у номінації «Креативне мислення», віковій категорії 5-8 класи, відзначило роботу «Нашу Україну розвеселимо!» *Дар'ї Целуйко* (м. Олександрія).

Всеукраїнський тиждень дитячого читання – 2022, у зв'язку з початком війни, змінив формат і проводився під гаслом «НАЦІЯ, яка ЧИТАЄ – НЕПЕРЕМОЖНА!». Заходи, з огляду на ситуацію, проводилися, як онлайн, так і офлайн. На сторінках бібліотек у фейсбук здійснювалися публікації про проведене під хештегом *#тижденьдитячогочитання2022 #ЗкиноюДоПеремоги*.

Бібліотеки області долучилися до ініціативи Національної бібліотеки України для дітей – *онлайн-проєкту «Що я скажу Солдату Перемоги»*, який передбачає написання дітьми невеличких авторських віршів, есе, листів, роздумів, звернених до захисників. Роботи дітей можна побачити на інтерактивній дошці за посиланням <https://padlet.com/nbkidskiev/6zy4wda1074azrgi>

Бібліотеки для дітей стали учасниками *другого Національного тижня читання*, оголошеного УІК. Протягом тижня, на власних електронних ресурсах, бібліотекарі розповідали про популярні книги серед читачів під хештегами *#ЗачитанеДоДірок* і *#тижденьчитання*.

Попри війну, бібліотеки для дітей працювали над реалізацією грантових **проєктів**, аби залучити якомога більше міжнародної допомоги, чи власних – задля розширення бібліотечних послуг.

У грудні 2022 р. публічні бібліотеки області стали учасниками **проєкту «Швидке реагування в Кіровоградській області для задоволення потреб дітей та їхніх сімей, у тому числі внутрішньо переміщених осіб, які постраждали внаслідок війни в Україні»** від Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ). Партнером у реалізації проєкту виступила БО «Благодійний фонд «Безпечне майбутнє», створений Кіровоградською регіональною торгово-

промисловою палатою. Як результат – у бібліотеках для відвідувачів запрацювали Батьківські клуби, точка «Спільно».

Зокрема, *Долинська ДБФ та КЗ «Олександрівська бібліотека для дітей»* - учасники **проєкту Дитяча точка «СПІЛЬНО»**. Мета – забезпечити дітям доступ до освітніх заходів та корисного дозвілля під час війни. З питань організації роботи точки «Спільно» бібліотекарі пройшли онлайн навчання.

Основне завдання **Батьківського клубу** – організація спільних заходів в бібліотеках Кіровоградщини для батьків та дітей з актуальних питань. У філії *«Дитяча бібліотека» КЗ «Публічна бібліотека» Кетрисанівської сільської ради* діє Батьківський клуб. Під час заходів, поки батьки обговорювали актуальні питання, діти брали участь у майстер-класах, розвиваючих та інтерактивних іграх «Позбудься негативу», «Килимок дружби», «Компроміс». Учасники проведеної бібліотекою тік-ток вечірки «Переможного Нового 2023 року» отримали новорічні подарунки від UNICEF та благодійного фонду «Безпечне майбутнє».

На базі *Олександрівської ЦМДБ* працюють **Батьківський клуб та Дитяча точка «Спільно»**. У грудні 2022 року організовано та проведено 4 засідання клубу на теми: «Як не стати жертвою насильства», «Булінг. Як зупинити шкільний терор?», «Правила безпечної поведінки дитини», «Особиста гігієна дитини» за участі практикуючих психологів, представників поліції, медицини; для дітей – 4 новорічно-різдвяних свята.

Також бібліотеки для дітей допомагають публічним бібліотекам для дорослих у проведенні заходів за проєктом Батьківський клуб. *КЗ «Голованівська бібліотека для дітей»* провела розважальну програму «Новорічний серпантин», по завершенню якого діти отримали новорічні подарунки, надані в рамках проєкту. *Дитяча філія Новоукраїнської ЦБ* організувала дітям подорож країною права, поки дорослі обговорювали питання «Дитинство: виховання без насилля». *Вільшанська селищна бібліотека для дітей* провела свято-розвагу «День Святого Миколая серця добром зігріває» для дітей з будинків сімейного типу.

Олександрійська ЦМДБ втілює **міні-проект** «Майстерня волонтерів-аніматорів та організаторів дитячих свят» у рамках проекту по розвитку волонтерського руху «Волонтер+» та програми «Підтримка молоді Кіровоградської області», яку реалізує ГО Слов'янський культурний центр «Задзеркалля» у партнерстві з Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ). Мета: створення команди молодих волонтерів, які будуть брати участь в організації та проведенні дитячих свят, благодійних ранків для дітей з родин ВПО та інших соціально-незахищених категорій населення. Було організовано та проведено: 2 майстерні волонтерів-аніматорів за участю фахівців різних спеціалізацій, 4 показових театралізованих івентів із використанням ігрового інвентаря. А ще команда проекту долучилася до 12 навчальних інтерактивних вебінарів від СКЦ «Задзеркалля». Перемогла *ЦМДБ* і в **конкурсі ініціатив** Meet and Code із кодування, програмування, моделювання та отримала гранти на їх реалізацію. Як результат, діти долучилися до змагань з робототехніки «Кегельринг. Lego Mindstorms EV3» та воркшопу «Середовище Arduino. Проект: «Світлофор». Всі учасники офлайн-подій нагороджені сертифікатами та цінними призами. До того ж, у бібліотеці продовжили діяти платформи, створені у 2020-2021 роках у результаті грантових перемог: «Амбасадори безпеки», «Корекційно-розвиваюча студія «Сонячні зайчики», «БІБЛІОНЯНЯ онлайн» та Школа Робототехніки та 3-D технологій.

Бібліотеки для дітей – філії МЦБС м. Кропивницького – учасники загальносистемних **проектів**. Це **проект** Громадський хаб «Амбасадори безпеки». Усі бібліотеки системи отримали примірники корисних ігор та протягом жовтня-грудня проводили неформальні освітні навчальні ігри: «Коло безпеки», «Бути жінкою», «Країна гідності» та інші. У партнерстві з ГО Агенція сталого розвитку «Хмарочос» започаткували **проект** «Інкубатор». Це освітня платформа з фінансової грамотності для дітей, підлітків та молоді. Проводилися ігри-тренінги «Лісові комерсанти», «Життєвий капітал», «Життя як проект» та «Країна гідності». Як хаби цифрової грамотності, в рамках **проекту** «Дія. Цифрова

освіта», бібліотеки надавали консультації з різних питань, з якими зверталися ВПО.

Дитячі бібліотеки МЦБС м. Кропивницького мали і власні бібліотечні проєкти. ЦМДБ – **проєкт** «Книги там, де діти». Вся робота була спрямована на адаптацію бібліотечних послуг до викликів воєнного часу. З цією метою організували: виїзну читальню «Зростаю із книгою, малюю» до ДНЗ «Калинка»; виїзний абонемент до КЗ «Гімназія «Інтелект» Кропивницької міської ради» та ліцею «Науковий»; зустрічі у КнигоТеатрі просто неба на прибібліотечному майданчику; огляди книг у дитячо-юнацькому клубі «Зоряний» за темами занять: «Забавні саморобки», «Чарівний світ оригамі», «Мистецтво для тебе»; пізнавально-розважальні заходи для дітей із числа ВПО на території гуманітарного центру «Територія успіху»; з учасниками гуртків, які тимчасово перебувають за межами міста та країни; індивідуальне інформування віддалених користувачів через електронну пошту та вайбер.

Бібліотека-філія №21 для дітей реалізувала **проєкт** «Школа безпеки для маленьких». На сторінці бібліотеки у фейсбук з'явилися віртуальні дошки порад #Допомога_поруч та #Інформація_читачу; відеоролики: інформаційний комікс «Поради від захисника України: для дітей у воєнний час», «Протидія булінгу»; кілька порадників про мінну небезпеку, психологічну допомогу при виникненні страху повітряних тривог тощо.

Дитяча філія Новоукраїнської ЦБ долучилася до **проєктів громади міста**. Зокрема, до активностей літнього клубу «Нові українці», створеного ЦДЮТ ЗОРІТ Новоукраїнської міської ради завдяки перемозі у відборі громад у межах кампанії DECIDE Summer Clubs «Ми вдома – в Україні». Для дітей-переселенців з літнього клубу бібліотека провела цікаві, різноманітні по своїй тематиці та формах, бібліотечні заходи: конкурсна гра «В країні загадок», етична година «Будемо дружбу цінувати», патріотичний калейдоскоп «З Україною в серці», віртуальна подорож «Сторінками улюблених мультфільмів» та інші. Бібліотека долучилася і до **проєкту** громади міста Сімейний ХАБ,

реалізований відділом освіти спільно з ГО «В єднанні - сила» за фінансової підтримки міжнародної гуманітарної організації АСТЕД Ukraine. На створеній локації для сімей ВПО бібліотекарі проводили для дітей різноманітні літературно-ігрові заходи, огляди періодики і книг, майстер-класи. Також в активі дитячої філії участь у створенні **циклу відеороликів** «Дивись та слухай щодня», ініційованого Новоукраїнською ЦБ. Бібліотекарі читали вголос нові дитячі книги, отримані від Українського інституту книги та записували читання на відео. На ютуб викладено 15 відеороликів.

Світловодська МБФ №8 для дітей, як хаб цифрової освіти, долучилась до **проєкту** «Всеукраїнська школа онлайн у бібліотеці» та стала місцем, в якому діти з сімей ВПО отримали можливість відновити навчання та користуватись Всеукраїнською школою онлайн. Проєкт «Всеукраїнська школа онлайн у бібліотеці» реалізується громадською спільнотою «Освіторія» у співпраці з УБА за підтримки Міністерства освіти та науки України, Міністерства цифрової трансформації України та Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ).

Три роки поспіль бібліотеки для дітей області продовжують працювати в рамках **проєкту** «Інформаційна підтримка ЄС - бібліотекам для дітей та юнацтва в Україні». Проводилися цикли заходів присвячених Дню Європи з використанням матеріалів виставки «ЄС на книжковій полиці». Для прикладу, *Світловодська міська бібліотека філія №8 для дітей*, популяризуючи інформацію про європейську інтеграцію України, використовує дайджести, отримані на електронну пошту від команди проєкту «Інформаційна підтримка мережі ЄС в Україні». Бібліотека провела презентацію книжкової виставки «Європейський вимір», бібліотечні розваги «Парад національних ігор країн Європи», інформ-колаж «Ми – українці, ми – європейці» до відзначення Дня Європи та Міжнародного десятиріччя зближення культур.

Вільшанська селищна бібліотека для дітей отримала різноманітні ігри, розмальовки, спортивний інвентар від Товариства Червоного Хреста, пункт видачі гуманітарної допомоги

від якого працює на її території і якому бібліотекарі допомагають в роботі з ВПО.

Враховуючи ситуацію літа 2022 року та слідуючи традиціям, бібліотеки для дітей втілили на практиці власні проекти і програми, спрямовані на організацію дозвілля дітей влітку. Працювали літні кінозали, майданчики і дворики, де проводилися заходи з популяризації книги і читання. Для прикладу: *програма літніх читань* «Літо, книга, діти – будем весело дружити» (Гайворонська бібліотека для дітей), *бібліопроєкт* «Твій бібліодень» (Новоархангельська бібліотека-філія для дітей), *книжково-пізнавальний майданчик* «Бібліотека під зеленими вітрилами» (бібліотека для дітей філія КЗ «Новгородківська ПБ»), *дитячий майданчик* «Лавочки-читалочки» (КУ «Петрівська бібліотека для дітей» та «Бібліотека для дітей» Голованівської селищної ради), *програма літнього читання* «Літо з бібліотекою» (Дитяча бібліотека філія КЗ «ЦПБ Долинської міськради»), «*Пікнік з бібліотекою*» (Устинівська дитяча бібліотека), *літературні середи* «Літературні забавлянки» (Світловодська МБФ №8 для дітей), *літній дворик* «Додай читання у свої канікули» (бібліотека-філія для дітей №12 МЦБС м. Кропивницького) тощо.

У бібліотеках для дітей працювали і **48 об'єднань за інтересами**: клуби, гуртки, студії, школи, вітальні різних спрямувань із популяризації інформаційної культури та медіаграмотності, етно-краєзначі, літературні, мистецькі, пізнавальні, дозвіллеві та інші. На прохання дітей дитяча філія Новоукраїнської ЦБ створила гурток «Творча майстерня», Олександрійська ЦМБД – гурток «ART-ЗОНА».

Бібліотеки активно підтримують **творчість дітей громад**. Відвідувачів КЗ «Бібліотека для дітей» Голованівської селищної ради не залишила байдужими виставка малюнків першокласниці Богданки Кандур «Мої перші акварелі». Особливою увагою користувався малюнок відомого пса-героя Патрона. Бібліотека для дітей філія КЗ «ПБ Долинської міської ради» провела «Зимовий релакс» за участі Анни Слободенюк, переможниці (2 місце)

Всеукраїнського конкурсу плакатів «Майбутнє планети у наших руках!». *Гайворонська бібліотека для дітей* презентувала виставку малюнків юної художниці Аліни Хромієнкової «Я малюю синє небо, річку і вербу, я малюю рідну землю, на якій живу». Цього разу на виставці були представлені малюнки акварельними фарбами та простим олівцем. У *дитячій філії Новоукраїнкої ЦБ* влітку демонструвалася виставка робіт юної художниці Уманець Ксенії, яка малює в різних техніках. Користувачі *Світловодської МБФ № 8 для дітей* долучилися до загальносистемного конкурсу малюнків «Україна переможе». Нагородою дітям стали безкоштовні персональні розмальовки від Nooray Heroes. *Устинівка бібліотека для дітей* продемонструвала виставку малюнків учасників всеукраїнського конкурсу плакатів «Майбутнє планети у наших руках!». Розвивати різні техніки творчості допомагає і майстерня «Умілі ручки». Роботи гуртківців представлені на сторінці у фейсбук Устинівської ДБ та на офлайн-виставках. В *Олександрійській ЦМДБ 516* дітей з родин переселенців мали змогу продемонструвати свої таланти під час 46 майстер-класів із малювання від Анастасії Мандебури – волонтерки, викладачки з образотворчого мистецтва одного з навчальних закладів Харкова. У читальній залі *бібліотеки для дітей КЗ «Новгородківська ПБ»* діє виставка дитячих робіт «Грані творчості».

Слід відзначити, що бібліотекарі постійно залучали користувачів до виготовлення оберегів та малюнків із щирими побажаннями, які передавали воїнам ЗСУ, щоб підтримати військових і продемонструвати їм свою вдячність і любов.

Більше про діяльність бібліотек для дітей області під час війни розповідають пости, опубліковані на блозі «ФАХОВИЙ MESSAGE» науково-методичного відділу Кіровоградської ОДБ ім. Т.Г. Шевченка <http://fahovuymassage.blogspot.com/>.

Ще один напрямок діяльності бібліотек, який з'явився з початком війни і про який слід розповісти – **волонтерська діяльність**. Кожен жіночий колектив бібліотек для дітей мав

власну волонтерську історію. У *Гайворонській бібліотеці для дітей* діє Акція по збору коштів на ЗСУ; зібрані теплі речі, через волонтерів, відправляли на воєнний госпіталь. Колективи *КЗ «Бібліотека для дітей» Голованівської селищної ради* та публічної бібліотеки для дорослих створили швейну майстерню. Були пошиті 52 розвантажувальні жилети, 114 чохлів на каски, 50 од. білизни. А ще, перераховували кошти у фонд «Повернися живим», збирали кошти на автомобіль для ЗСУ. Під час повітряної тривоги, знаходячись в укритті, в'язали шкарпетки та разом з солодкими гостинцями передавали бійцям.

У активі *бібліотек Кетрисанівської громади* благодійна акція «БІБЛІО - сушка», організаційним центром якого стала філія «Дитяча бібліотека». Усього заготовлено більше 2000 пакетів трав'яних зборів, 200 пакетів сухофруктів. Філія «Дитяча бібліотека», напередодні Всеукраїнського дня бібліотек, стала майданчиком благодійного ярмарку на користь ЗСУ, товари для якого надали бібліотекарі філій ТГ. Під час благодійного заходу зібрали 7 тис. 900 грн., які були перераховані на потреби військовослужбовців.

Бібліотекарі МЦБС м. Кропивницького долучилися до збору коштів на автівки для ЗСУ, який ініціювала Кропивницька міська рада. Для 69-ої бригади передали ноутбук, принтер, папір. Допомогали читачам, рідні яких служать в ЗСУ, знайти необхідні речі (генератор, медикаменти, аптечки, турнікети тощо), звертаючись особисто в волонтерські центри та гуманітарні пункти. *Працівники ЦМДБ у притулок «Дім милосердя»* передавали продукти харчування та одяг; до гуманітарного центру греко-католицької церкви та благодійного фонду «Планета» - книги, зібрані в бібліотеці в рамках акції «Діти - дітям». Проводили заходи для дітей, які приходили з батьками до гуманітарного центру ГО «Територія успіху». Систематично переводять власні кошти на потреби ЗСУ. У грудні бібліотекарі *філії №19 для дітей* розгорнули благочинну кампанію – збір коштів на авто для військової бригади. За 5 днів бібліотекарі, читачі, знайомі і

незнайомці, патріоти дальнього зарубіжжя, меценати допомогли зібрати 165 тис. грн. на автомобіль для 60 танкової бригади.

КЗ «Новомиргородська міська бібліотека для дітей» та публічна бібліотека для дорослих зініціювали створення на базі бібліотек центру підтримки «Теплий дім» для сімей з дітьми тимчасово вимушених переселенців. З квітня місяця 50 дітей із сімей, які знайшли прихисток у громаді були запрошені на всі заходи бібліотек. 38 дітей стали читачами МБД. Дітям дарували одяг і іграшки; проводили веселі конкурси, змагання; влаштовували чаювання з смаколиками; постійно працював кінозал «Смайлик». Корисними були зустрічі з казкотерапевтом, дитячою письменницею Олександрою Плотніковою, яка тимчасово проживала в місті. А на майстер-класах діти малювали малюнки і писали побажання воїнам, які потім передавали на фронт.

КУ «Петрівська бібліотека для дітей» організувала безкоштовне розповсюдження красназвочного видання «250 літ Петровому» Владислава Сердюка, який запропонував разом з поширенням твору організувати і збір коштів на допомогу ЗСУ. Зібрані 5,7 тис. грн. перераховано на закупівлю дрону для одного з підрозділів ЗСУ.

Бібліотекарі селища Побузьке долучилися до збору одягу, продуктів, як для переселенців, так і для ЗСУ. Здійснювали розфасовку, пакування та доставку за місцем проживання гуманітарних надходжень.

На базі *Світловодської міської бібліотеки філії №8 для дітей* діяв Пункт обігріву для тероборони та біженців. Надавалися гарячий чай, сухе печиво; можливість скористатися безкоштовним інтернетом, ПК. Саме бібліотека стала так званим «штабом», де діти гуртувалися і спілкувалися; збирали тканину для сіток; малювали малюнки та писали листи захисникам. Також працівники філій ЦМБС об'єдналися та створили на базі центральної бібліотеки Штаб волонтерської допомоги з консультування біженців, пошуку притулку для сімей та забезпечення їх одягом, їжею, ліками. Протягом усього часу бібліотекарі поєднували роботу в бібліотеці та волонтерському центрі, за що отримали

подяки від управління культури і туризму Світловодської міськради.

КЗ «Міська дитяча бібліотека Світловодської міської ради» є волонтерським центром «До перемоги разом». За рік отримано та видано переселенцям та малозабезпеченим жителям міста 1000 кг гуманітарної допомоги. У свій вільний час бібліотекарі разом з волонтерами-переселенцями працювали над виготовленням заготовок для плетіння сіток та інших необхідних речей для ЗСУ.

Допомога бібліотекарів *Олександрійської МЦБС* переселеним громадянам та містянам була різноманітною. Зокрема, у ЦМДБ облаштоване укриття, в якому бібліотекарі з перших днів війни зустрічали та розміщували мешканців найближчих будинків. ЦМДБ є пунктом збору канцелярського приладдя, дитячих книг, настільних ігор, іграшок для дітей родин з тимчасово переселених територій. У ЦМДБ діяла персональна виставка картин Еліни Кокошнікової «Викрадачі наших сердець». З продажу картин було зібрано кошти на підтримку ЗСУ та передано Координаційному центру волонтерів міста. Працівники ЦМДБ проводили театралізовані читання, ігрові програми на креативно-ігровому просторі на точці Unicef «ЮНІСЕФ Спільно». Бібліотекарі працюють і у Координаційному центрі волонтерів Олександрії; допомагають з видачею гуманітарної допомоги переселенцям; допомагали облаштовувати у місті ігрову кімнату для дітей ВПО тощо.

Прикладів можна наводити безліч. І ця інвестиція, спрямована на найскоріше наближення миру, продовжується.

Підсумовуючи, зазначимо, що бібліотека для дітей у громаді – важливий публічний інформаційно-просвітницький простір, який має ресурси для комунікації та впливу на жителів громади.

З огляду на сьогоднішній день, враховуючи наявні можливості та напрацьований досвід маємо:

ширити національно-патріотичний напрям діяльності відповідно до Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року (затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 30 червня 2021 р. №673);

адаптувати бібліотечні послуги до викликів воєнного часу, поєднувати обслуговування користувачів у змішаних форматах;

популяризувати українську літературу серед дітей; здійснювати промоцію читання для всебічного та гармонійного розвитку особистості відповідно до Стратегії розвитку читання на період до 2032 року «Читання як життєва стратегія»;

формувати у дітей навички медіаграмотності, критичного мислення;

створити у бібліотеках безпечні умови для навчання, проведення цікавого розвиваючого дозвілля користувачів-дітей та їхніх батьків;

продовжувати роботу з актуалізації документних фондів, яка має відбуватися виважено і поступово, з урахуванням виду бібліотеки, із застосуванням індивідуального підходу до кожного документа, який зберігається в її фонді.

Бібліотеки для дітей Кіровоградщини. Реалії 2022 року.

Статистично-аналітичний огляд

Відповідальна за випуск Т. С. Манжула

Укладач, комп'ютерна верстка Н. Расторгуєва

Видавець та виготовлювач

Кіровоградська обласна

бібліотека для дітей ім. Т. Г. Шевченка

вул. Шевченка, 5

м. Кропивницький, 25006

<http://www.librarychl.kr.ua/>